

זרעי והדר כרבי / הרב משה מלוביצקי

בימים אלו שוקדים לומדי הדף היומי על מסכת שבת המלאה הלכות לרוב וכן אגדות חשובות. בפרק כלל גדול, המונה את כל אבות המלאכות, עסקה הגמרא בדף עג: במשנה ההולכת ומונה את אבות מלאכות שבת, ופותחת במלאכות הזורע והחורש.

מקשה הגמרא: מכדי, מכרב כרבי ברישא, ליתני חורש והדר ליתני זורע, כלומר, הרי דרך העולם שקודם מכשירים את הקרקע לזריעה ע"י מלאכת החורש ותולדותיה, ורק לאחר מכן, כאשר הכינו את התנאים האופטימליים לקליטת והצלחת הזרע, או אז זורעים, מדוע א"כ שינתה המשנה את הסדר ומונה את מלאכת הזורע לפני מלאכת החורש.

מתרצת הגמרא: תנא בארץ ישראל קאי, דזרעי ברישא והדר כרבי. כלומר, התנא נוקט את דבריו בהתאם למציאות הארץ ישראלית, כמו התורה כולה אשר עיקרה ניתן ומותאם ליושבי הארץ, ובארץ ישראל הדרך היא שקודם כל זורעים ורק אח"כ חורשים. ומבאר רש"י: בארץ ישראל, קשה היא וכו'.

תירוץ זה של הגמרא מאיר את עינינו, דורשי ציון וקדושתה, ויש לראותו כקו מנחה למפעל הזריעה, הנטיעה ובניין הארץ הקדושה: בארץ ישראל, שהיא ארץ קשה, כפי שנרחיב להלן, לא מסדרים תחילה את כל התנאים מסביב, לא הולכים בדרך כל הארץ שלב אחרי שלב ורק כאשר הכל מוכן ומזמין להתקדם לעבר הזריעה והבניין נענים לקריאה וזורעים ובונים, לא ולא, קודם כל קופצים כנחשון בן עמינדב בשעתו ותוקעים יתד, ורק אח"כ רואים איך ניתן לסדר את התנאים הנדרשים, זרעי והדר כרבי!

כדי להבין בצורה מיטבית, לפי דרכנו, את דברי רש"י הק' שאר"י היא ארץ קשה, נביא את דברי הנתיבות שלום (שלח, מאמר ענין המרגלים), ז"ל: והביאור בזה ע"פ מאי דאיתא בספיה"ק מאור עינים [פר' תצא], עה"פ כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך (דברים כב ח), שכאשר יהודי עומד לבנות בית חדש קמים כנגדו אנשים להפריעו, והוא מטעם כי משכן הסטרא אחרא הוא בשממה, וכאשר אדם בונה בית הריהו דוחק את רגליהם. וע"כ יש התגברות הסטרא אחרא למנוע בעדו לבנות, המתלבשת באנשים שמסביבו הקמים להצר לו ולערער את בנינו, וכו'. וע"ז אומרת התורה"ק כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, וכו'. ועד"ז י"ל את ענין המרגלים, שבשעה שעמדו ישראל להכנס לארץ ישראל אשר כח הקדושה כ"כ גדול בה, זה לעומת זה התרכזו בה כוחות הסטרא אחרא החזקים ביותר, וזה היה כח שבעת עממין שנתלבשו בהם כחות הסטרא אחרא באופן חזק מאד כדי להלחם עם ישראל ולמנוע בעדם מלהכנס לארץ ישראל להתיישב בה ולבנותה. ולשם כך היו צריכים את האנשים הגדולים ביותר ראשי בני ישראל שהם בכחם ישברו את כח הסטרא אחרא, וגם נתעברו בהם נשמות י"ב שבטי י-ה, לפי שהיו צריכים לשלוח את כחות הקדושה הגדולים ביותר כדי לשבר את כחות הטומאה ששכנו בארץ ישראל, וכו' עיי"ש.

וידועים דברי הגמרא (בבא בתרא ד.) אודות הורדוס שהרג את רוב ככל חכמי ישראל וכיבה אורו של עולם, וייעץ לו בבא בן בוטא לעסוק באורו ובעינו של עולם, בניין בית מקדשנו. אולם כהיום כן אז, בניין הארץ, ובית המקדש מק"ו, כרוך הוא מאז ומעולם, באיסורים ובייסורים, והורדוס, שהיה מושל מטעם הרומאים, חשש שהרומאים לא יתנו את אישורם לבנין המקדש. אמר לו בבא בן בוטא שיקפוץ ויבנה את בית המקדש, ובמקביל ישלח שליח לבקש את אישור הרומאים. השליח הונחה להתעכב שנה בהליכתו, שנה במסדרונות הממשל הרומאי, ושנה בחזרתו, כאשר בינתיים יושלם הבניין. ואכן, לאחר שלש שנים, כאשר הבית כבר היה בנוי לתפארה, חזר השליח ובפיו המסר: אם טרם סתרת ע"מ לבנות, אל תבנה, אם סתרת וטרם בנית, אל תבנה, ואם כבר סתרת ובנית, 'עבדי בישא, בתר דעבדין מתמלכין, אם זיינך עלך ספרך כאן לא רכא ולא בר רכא הורדוס [עבדא] קלניא מתעבדי!'. וכך נותר עם ישראל עם בית מקדש מפואר ולצידו נזיפה רומאית חמורה...

הוא אשר אמרנו: זרעי והדר כרבי.

ובאמת כי האריכות אך למותר, וכן הם מעשים שבכל יום גם בדורנו דור חזרת גלויותינו ותחילת פדיון נפשנו, כי ההולכים בדרך כל הארץ, בבקשת רשיונות וסידור כל תנאי החיים קודם למעשה הבניין, לא יראו אור בדרך כלל, ואילו אלו הזורעים בדמעה ובחשש, בחומה ובמגדל, ושבים וחורשים, ובתר דעבדין מתמלכין ודואגים להסדרה רטרואקטיבית, אלו עלו למעלה, עשו פרי וגם הצליחו למעלה ראש.

תבנה ותכונן ארץ ישראל, ועטרת ראשה בראשה, בית מקדשנו ותפארתנו.

¹ דברי רש"י במקורם ובמלואם אינם תואמים למאמרנו אשר הוא בגדר פן נוסף משבעים פני התורה.